

EDUKACJA PRZEZ ZABAWĘ

Analiza zapisów Podstawy Programowej Edukacji Wczesnoszkolnej potwierdza, że nauka przez zabawę ma swoje uzasadnienie w kształceniu dzieci młodszych. W zabawie dziecko może rozwijać predyspozycje i zdolności poznawcze¹ umożliwiające mu rozumienie otaczającego świata, doskonalić procesy wielozmysłowego poznawania, ale także rozwijać takie cechy osobowości, które będą konieczne do aktywnego i etycznego funkcjonowania w życiu społecznym.

Zabawa zapewnia dziecku bezpieczne i przyjazne warunki do uczenia się w trakcie i poprzez zabawę. W zabawach edukacyjnych z powodzeniem można korelować treści nauczania z różnych edukacji, a co najważniejsze w zabawie odzwierciedla się sens kształcenia zintegrowanego, budującego w umyśle dziecka całościowy obraz świata. Zabawy dydaktyczne, które organizuje nauczyciel dostosowując je do możliwości psychofizycznych dzieci, zachęcają dzieci do wysiłku intelektualnego, ćwiczą funkcje umysłowe, rozwijają predyspozycje i uzdolnienia. Równocześnie wyrabiają dyscyplinę i wytrwałość, uczą postępowania zgodnego z przyjętymi zasadami i regułami oraz pobudzają do wyrażania swoich myśli, emocji i uczuć². Poprzez zabawę dziecko przeżywa emocje i uczy się nad nimi panować, zaspokaja ona jego potrzeby i pragnienia w przyjemny sposób. Im zabawy są różnorodniejsze i bogatsze w treść, tym korzystniej oddziałują na całą osobowość dziecka. Zabawa pozwala poznać świat poprzez naśladowanie, próbowanie, eksplorowanie i konstruowanie³ – dziecko postawione w roli badacza⁴ otaczającego świata ma satysfakcję i zadowolenie z obserwowania i eksperymentowania, przez co uczy się przewidywania skutków, kierowania swoimi czynnościami, wykorzystuje rekwizyty, symbole, przedmioty nadając im konkretne funkcje.

W zabawie integrują się procesy kształcenia i wychowania, dlatego pełni ona funkcję stymulującą i wspomagającą aktywność intelektualną, ruchową, emocjonalną, moralną i społeczną. Kontakty interpersonalne w zabawie przyczyniają się do przyswajania norm społeczno-moralnych, uczą zgodnego współdziałania i współpracy w sytuacjach praktycznych i zadaniowych, dlatego walory edukacji z wykorzystaniem pedagogiki zabawy trudno przecenić, szczególnie w klasie I, do której uczęszczają także dzieci 6-letnie.

W przykładowych opisach zabaw dla dzieci z klasy I zaplanowano różne moduły, wśród nich zabawy z chustą animacyjną, linię czasu, wspólne rysowanie, stacje zadaniowe i grupy zadaniowe. Oprócz tego mapę mentalną⁵ i zabawy z wykorzystaniem dramy⁶.

Warto także podkreślić, że zabawa może być pomocna nauczycielowi w diagnozowaniu potrzeb dzieci, ich predyspozycji i zdolności. W zabawie bowiem dziecko odzwierciedla swoją wiedzę o świecie, łączy w niej także elementy fantazji, wyobraźni i realizmu, dając tym samym wgląd w procesy poznawcze i myślowe dziecka.

1 I. Czaja-Chudyba, *Jak rozwijać zdolności dziecka?*, WSiP, Warszawa 2009.

2 Z. Bogdanowicz, *Zabawy dydaktyczne dla przedszkoli, materiały dla nauczycieli*, WSiP, Warszawa 2007, s. 14.

3 E. Hurlock, *Rozwój dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1985, s. 10.

4 B. Muchacka, *Zabawy badawcze dzieci w przedszkolu*, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1992.

5 M. Jąder, *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2009, s. 96-97;

B. Kubiczek, *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się*, Wydawnictwo NOWIK, Opole 2009, s. 87-88.

6 M. A. Szymańska, *Drama w nauczaniu początkowym*, Wydawnictwo Juka, Łódź 1996.

Zabawa należy do podstawowej aktywności dzieci w wieku przedszkolnym, ale w młodszym wieku szkolnym dzieci nadal lubią się bawić, chociaż z biegiem lat przestaje ona być dominującą formą ich aktywności. Tematyka zabaw i ich charakter zmieniają się – dzieci szkolne ukierunkowują zabawę na cel, interesują się jej rezultatem i wynikiem. Tę zasadniczą zmianę rozwojową z powodzeniem mogą wykorzystywać nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej wprowadzając w toku zajęć zintegrowanych zabawy edukacyjne. Uatrakcyjnią one zajęcia szkolne i rozbudzą zainteresowanie tematyką nauczania. Udział uczniów w zabawach dydaktycznych, ich aktywne zaangażowanie i przeżywanie to nabywanie, pogłębianie i utrwalanie wiedzy oraz umiejętności zgodnie z różnymi drogami i strategiami nauczania, które przekładają się na wyższe osiągnięcia i efekty edukacyjne uczniów, dlatego na I etapie szkoły podstawowej warto wykorzystywać zabawy w procesie dydaktyczno-wychowawczym⁷.

⁷ Z. Załona, *Teoretyczne rozważania o zabawie dzieci młodszych*, [w:] Z. Załona (red.), *O dziecięcej zabawie i zabawach*, Wydawnictwo Naukowe PWSZ, Nowy Sącz 2012, s. 13.

Moduł: Mapa mentalna

Cele ogólne:

- rozwijanie myślenia logicznego
- doskonalenie procesów poznawczych
- rozwijanie zainteresowań poznawczych
- rozwijanie zdolności ogólnych i specjalnych oraz predyspozycji osobowościowych
- wdrażanie do oceny innych i samooceny
- rozwijanie kreatywności i pomysłowości w działaniach
- doskonalenie zgodnej współpracy w grupach zadaniowych
- nabywanie umiejętności komunikowania się z osobą dorosłą i z rówieśnikami
- kształtowanie postaw szacunku dla innych osób

Cele operacyjne:

Uczeń:

- poszerza swoją wiedzę o otaczającym świecie
- doskonali operacje logiczne (analiza, porównywanie, synteza, klasyfikowanie)
- rozwija swoją wyobraźnię, zgłasza pomysły, szukając odpowiedzi na pytania
- ma możliwość wykazania się swoimi predyspozycjami i zdolnościami
- poznaje swoje możliwości (stan wiedzy i umiejętności)
- słucha z uwagą i szanuje wypowiedzi innych osób
- uczy się porządkowania wiadomości w formie graficznej – mapa mentalna
- poznaje nowe pojęcia, wyrażenia, a także zależności i związki między nimi
- systematyzuje i porządkuje zdobyte wiadomości
- ćwiczy umiejętność odczytywania napisów słownych i zapisów graficznych
- uczy się oceny i samooceny
- zgodnie i aktywnie pracuje oraz komunikuje się w grupie
- jest zaangażowany w działania grupowe

Temat:

Rozwijamy zainteresowania poznawcze

Mapa mentalna

(na dużym arkuszu białego papieru)

Może być tworzona przez uczniów przez cały rok. Wówczas powinna zajmować widoczne i dostępne dla dzieci miejsce. Ale może także stanowić formę podsumowania zrealizowanych już treści. W obu przypadkach mapę należy konstruować posługując się stałym schematem. Temat powinien być wykonany w sposób ozdobny (kształt liter, kolor, otoczka wokół napisu) na środku arkusza papieru. Następnie od napisu należy wykonać również bardzo widoczne linie, nad którymi zostaną zapisane słowa-klucze poruszanego tematu. Kolejny etap to rozchodzące się „cieńsze” linie od tych wcześniejszych. W ten sposób tworzymy rozbudowaną mapę zachowując zasadę przedstawienia rzeczy ważnych, mniej ważnych i szczegółowych, pokazujemy zależności i związki między poszczególnymi zagadnieniami. Uczniowie tworząc mapę uzupełniają ją i wzbogacają dodając różnokolorowe symbole, strzałki czy rysunki.

Proponowane tematy mogą być realizowane zarówno w grupie dzieci 6-, jak i 7-letnich.

Proponowana tematyka ujęta w pytania:

EDUKACJA POLONISTYCZNA

1.	„Teatr”	Jakie są rodzaje teatrów? Jak wygląda budynek? Co jest w środku? Jakie są pomieszczenia? Jakie zawody wykonują tam ludzie? Gdzie są informacje dotyczące występów? Jakie słowa opisują teatr?
2.	„Litera”	Jakie są? Po co są? Czy wszędzie są takie same? Jakie są alfabety?
3.	„Książki”	Jak wyglądała pierwsza książka? Kto ją napisał? W jakim języku są pisane książki? Kto dawniej przepisywał książki? Gdzie gromadzone są książki?

EDUKACJA MATEMATYCZNA

1.	„Figury geometryczne”	Jakie są figury? Gdzie je możemy zobaczyć w klasie? w szkole? w domu?
2.	„Cyfry”	Gdzie są ukryte? – Daty, numery: domów, sal, szkół, stron, samochodów, autobusów; rozkłady jazdy, identyfikatory, waga, ceny, zegarek, kod pocztowy, wymiary, rozmiary, itd.
3.	„Czas”	Gdzie jest „schowany”? Miejsce gdzie możemy zobaczyć zegary. Rodzaje zegarów, jak wyglądały dawniej, a jak dzisiaj.

EDUKACJA PRZYRODNICZA I SPOŁECZNA

1.	„Parki i ogrody”	Kto mieszka w parkach/ogrodach?
2.	„Place zabaw”	Jakie są tam atrakcje?

EDUKACJA ARTYSTYCZNA (PLASTYKA I MUZYKA)

1.	„Papier”	Z czego powstaje? W jakim celu? Do czego jest używany? Dlaczego należy szanować papier?
2.	„Szkło”	Z czego jest wytwarzane? W jakich kolorach? Gdzie je widzimy? Co z niego możemy zrobić?
3.	„Orkiestra”	Co to jest? Kto może grać/pracować w orkiestrze? Jakie są rodzaje orkiestr? Na jakich instrumentach można grać w orkiestrze? Jak nazywa się największy, a jak najmniejszy instrument świata? Gdzie zapisuje się nuty?
4.	„Opera”	Co to jest? Co znajduje się w tym budynku? Kto tam pracuje?
5.	„Filharmonia”	Co to jest? Co tam się znajduje? Kto tam pracuje?